

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze

Akademický rok 2015/16

Oponentský posudek diplomní práce Bc. Karoliny Brožové:

Asanace Josefova a její vídeňský vzor. Analýza veřejného mínění

Autorka si klade za cíl sledovat proces asanace pražského Josefova a Vídně nikoli z politického, hygienického nebo stavebního úhlu pohledu, jak bylo doposud v odborné literatuře obvyklé, ale „očima tehdejší veřejnosti a jejího mínění“. Zdrojem poznatků má být „dobový tisk“ (s. 8). Nicméně prvních 48 stran své 65 stránkové práce věnuje historickým okolnostem asanace Josefova a výstavby Ringstrasse ve Vídni a v závislosti na použité literatuře se věnuje buď hygienickým nebo stavebním či právním a ekonomickým aspektům sledovaných procesů, ovšem bez soustavného a hlubšího vhledu a bez analýzy širšího kulturního a politického evropského kontextu. K řadě otázek, které si v této části textu pokládá ji však chybí důležité poznatky z literatury i z dostupných pramenů, k jejichž studiu se nedostala. Také je zřejmé, že nekriticky přejímá a nezamýšlí se hlouběji nad tím, co si přečetla. Místy formuluje tak neobratně nebo nepozorně až dospěje k opačnému závěru než zamýšlela napsat (např. s. 26 „vyjádření nesouhlasu s asanačním plánem Viléma Mrštíka (sic!)“)

V rozsahu prvních dvou kapitol sse sice stručně zabývá historickými souvislostmi a evidencí protestů a kritik těchto akcí, ale k dobové společenské situaci a veřejnému mínění se dostává až na s. 49 ad. Ovšem bez toho, aby porovnála dobový statut Vídně a Prahy v rámci habsburské monarchie a společenskou, národnostní, případně i politickou strukturu obou měst a uvědomila si a vytýčila aspekty, které bude porovnávat. Problém je, že autorka definuje veřejné mínění pouze jako „komentování aktuálních a již dávno proběhnuvších situací“, jako „kladné i záporné reakce lidí z různých společenských prostředí“. Uvádí sice, že „veřejné mínění se může odlišovat v jednotlivých sociálních vrstvách společnosti a podle sociálního postavení respondentů“. Nepracuje však pochopitelně s respondenty (s dotazovanými účastníky výzkumu), ale s dobovým denním a periodickým tiskem. V Praze to jsou Národní listy, které však uvádí pouze jako „nejčastějšího komentátora pražského prostředí“, ale nezmiňuje se, kdo a s jakým cílem je vydával a jaký byl okruh jejich čtenářů. V souvislosti s NL upozorňuje na kritický text Viléma Mrštíka k asanaci Josefova, *Bestia Triumphans*, z roku 1897, který však byl publikován nákladem Rozhledů Josefa Pelcla v roce 1896-7 (Rozhledy VI., s. 633, což však v textu, v poznámkách ani v seznamu literatury uvedeno není) a jehož společenský ohlas byl zprvu dost problematický. V Národních listech (5. dubna 1896) vyšel Velikonoční manifest Českému lidu, který publikaci textu *Bestia Triumphans* předcházela, autorka ho však řadí až jako „další radikální mezník“. Nerudův

fejeton, který vyšel v Národních listech 12. března 1887 (!) nemůže být uveden v návaznosti na Mrštíkův text *Bestia Triumphans*, vyšel o deset let dříve a byl reakcí na vystavené plány nové výstavby na staroměstském nábřeží a jejich publikované recenze. Další zmiňovaný text z NL je z 18. 3. 1893, takže přehled názorů publikovaných v NL není úplný ani systematicky uspořádaný a nemůže vypovídat o veřejném mínění, protože chybí jak vývojový přehled, analýzy autorských postojů, tak analýzy možného ohlasu ve veřejnosti, chybí též analýza kontextu, v němž texty vyšly a to zejména v době, kdy se v Praze stavěly nebo plánovaly další významné stavební nebo pomníkové akce. Navíc autorka kromě pražských Národních listů žádná další česká nebo německá periodika vydávaná v Praze necituje ani neanalyzuje a vídeňským tiskem ani veřejným míněním se nezabývá vůbec.

Proč uvádí jako další podkapitolu 4.3. „Dnešní zdroje diskuze“ (s. 52) vůbec nechápu, když nepíše o ničem konkrétním a pouze konstatuje, „že v dnešní době máme samozřejmě mnohem více možností a zdrojů ...“.

Dále následuje podkapitola 4.4. „Vznik institucionalizované památkové péče“ (s. 52). Opět nechápu, jak má v tomto podání přispět k vystižení tématu 4. kapitoly „Společenské situace a veřejného mínění“. Autorka líčí systém ochrany památek od konce 18. století. Podle mého soudu je to zcela zbytečné, protože úvahy o památkové ochraně běžné městské zástavby a městských (urbanistických) situací se formovaly až mnohem později na počátku 20. století (v Československu Pavel Janák, Václav Wagner), prakticky se realizovaly až po skončení 2. světové války. Za úvahu by stálo, zda to nebyl právě důsledek evropského procesu modernizace historických měst, do kterého zapadá i sledovaná asanace Josefova – Prahy a Vídně atd. Tato úvaha se však v textu neobjevuje.

V rámci zaměření oboru Evropské duchovní dějiny bych očekávala, že se autorka bude podrobněji zabývat charakteristikou doby pozdního historismu a nastupující moderny, že vysvětlí v kulturním kontextu doby významy těchto pojmů a téma své práce představí jako součást středoevropského procesu národních hnutí a modernizace a europeizace měst habsburské monarchie, respektive přijetí západních architektonických a urbanistických modelů, jejich ohlas ve veřejném mínění a konkrétní státní/národní i politické reprezentaci. Nic z toho se v práci neobjevilo.

Na mnoha místech svého textu se sice autorka zmiňuje o „památkách“, „památkové péči“, historické hodnotě“, umělecké hodnotě“, „uměleckém díle“, ale nesleduje dobové užívání a významy (dobové ekvivalenty) těchto pojmů, které byly ve sledované době spojovány zejména se sochařskými, malířskými uměleckými díly a významnými soliterními architektonickými objekty, nikoli však běžnou zástavbou a urbanistickými situacemi. Zařazení přehledu dějin památkové péče považuji tedy za zbytečné a navíc velice povrchně zpracované, ale hodnotit ho nebudu, protože nesouvisí s cílem práce, který si autorka v úvodu vytkla.

V této souvislosti považuji spíše za důležitou analýzu dobového pojmového aparátu, který se užíval v popisu situace v denním a periodickém tisku při kritice nebo podpoře asanačního procesu. A prosím, aby si autorka k obhajobě připravila konkrétní příklady, aby napravila negativní dopad faktu, že byla až příliš závislá na sekundární literatuře a nestudovala dobové

texty – citace z nich pouze přebírá, ale neanalyzuje ani netřídí podle zaměření (Zprávy spolku inženýrů a architektů, Zlatá Praha ad.) U obhajoby očekávám, že autorka dodatečně provede analýzu vybraných hodnotících pojmů z dobových textů, které ve své práci cituje.

Vznik Klubu za starou Prahu by bylo možné akceptovat jako součást analýzy dobového veřejného mínění, kdyby byly podrobněji zkoumány jeho reprezentace a členská základna. Konstatování, že se v něm soustředily „nejvýznamnější osobnosti té doby“ rozhodně není pro vytýčený úkol vypovídající. Stejně jako v obsáhlém historickém úvodu práce i v této pasáži postrádám podrobnější vhled do sociálně ekonomické, profesní, národnostní a politické, případně generační, skladby zastánců a odpůrců asanace. Na obou stranách zazněly závažné argumenty, které našly zakotvení v lokálních dobových národních, politických, ekonomických souvislostech nebo v širším evropském kulturním kontextu.

Téma podkapitoly 4.7. „Josefov a jeho druhý život v umění a literatuře“ by vydalo na samostanou práci a zjistit v této linii souvislost s veřejným míněním by bylo po mém soudu dost náročné, možná spíš nemožné. Nahodilé zpracování tohoto tématu v rozsahu 32 řádků je však spíš smutné a do jeho hodnocení se pouštět nebudu.

Stejně tak i závěr svědčí o tom, že autorce ubývaly síly a nezbýval čas. Je zřejmé, že předem ani v průběhu psaní si neujasnila s jakou pramennou základnou by měla pracovat a jakými postupy a metodami řešit vytýčený úkol a provést srovnání procesů modernizace Prahy a Vídně a zároveň i veřejného mínění, které je provázelo.

Přes uvedené výtky práci doporučuji k obhajobě s hodnocením za 3. Oceňuji snahu, s jakou se autorka odhodlala zpracovat obsáhlé a složité téma ze zatím nezpracovaného úhlu pohledu.

PhDr. Blanka Altová Ph.D.

V Trstěnici dne 4.9. 2016